

Бондаренко Л.М., Камишенко Л.М.*

РОЛЬ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

У статті розкрито основні аспекти діяльності Білозерської районної станції юних натуралістів, роль гурткової роботи в екологічному вихованні школярів, охарактеризовано процес виховної роботи та організацію дозвілля школярів.

Білозерська районна станція юних натуралістів Білозерської районної ради Херсонської області є центром розвитку особистості дитини, базою різноманітних учнівських об'єднань, творчою лабораторією, координатором діяльності шкіл, ясел-садків з еколого-натуралістичної роботи.

Навчально-виховний процес Білозерської районної станції юних натуралістів спрямований на виконання соціального замовлення – формування гармонійно розвинутої особистості учня, надання додаткових знань в галузі біології, екології, сільського господарства, формування майбутньої творчої еліти, створення умов для професійного самовизначення учнівської молоді, формування системності й неперервності екологічних знань дітей та молоді, залучення їх до практичної природоохоронної діяльності з оздоровлення довкілля, виховання свідомого ставлення до власного здоров'я, стимулювання творчої активності, мотивації до самовдосконалення та саморозвитку.

Зміст еколого-натуралістичної освіти визначається навчальними планами та програмами, затвердженими і рекомендованими Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.

Пріоритетними напрямками роботи Білозерської станції юних натуралістів є:

- активна підтримка педагогічного пошуку в позашкільній роботі;
- організація конкурсів, програм, проектів керівників, творчих об'єктів, гуртків;
- широке висвітлення можливостей та результатів діяльності закладу;
- упровадження нових напрямів і форм освітньої діяльності;
- упровадження в навчальний процес інноваційних психолого-педагогічних технологій;
- створення багаторівневого банку даних про обдарованих дітей.

У Білозерській районній станції юннатів працюють 10 творчих керівників гуртків за 4 напрямками – біологічний, сільсько-господарський, екологія і охорона природи, еколого-естетичний.

* © **Бондаренко Л.М., Камишенко Л.М.**

Заняття гуртків проводяться у навчальних кабінетах закладу, на базах загальноосвітніх та дошкільних закладів району. Є куточок живої природи, функціонує навчально-дослідна земельна ділянка.

У 2012-2013 навчальному році на базі закладу працюють гуртки різних напрямків: «Юні орнітологи», «Юні психологи», «Юні друзі природи», «Юні екологи», «Екологи-краєзнавці», «Зелений патруль», «Земля наш дім», «Природа і фантазія», «Флористика», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Український оберіг», «Природа крізь призму англійської мови» тощо.

Ціннісне ставлення до праці є важливою складовою змісту виховання особистості. Воно передбачає усвідомлення дітьми та учнівською молоддю соціальної значущості праці, розвинену потребу в трудовій активності, індивідуальність, схильність до підприємництва, розуміння економічних законів і проблем суспільства та засобів їх розв'язання, готовності до творчої діяльності, конкурентоспроможності й самореалізації за умов ринкових відносин, сформованість працелюбності як базової якості особистості [3].

Основним завданням у вихованні ціннісного ставлення до праці є формування в учнів уявлення про важливість праці для суспільства і для кожного з них.

Трудове виховання учнів основної школи – це розвиток свідомого ставлення до праці, знайомство з працею людини у різних галузях економіки, становлення професійних інтересів, творення реального образу «Я» [6]. Одним із результатів виховання і професійної орієнтації на цьому етапі є вибір учнем напрямку майбутньої трудової діяльності та відповідного йому профілю навчання у старшій школі. Головним завданням навчально-виховної роботи із старшокласниками є формування в них здатності до усвідомленого вибору майбутньої професії, розвиток загально-трудова та професійноважливіх якостей особистості.

Трудовий потенціал несе в собі і природа. Любити природу – означає не лише милуватися її виразністю та досконалістю, але й прийти їй в потрібний час на допомогу. Небайдуже серце і дбайливі руки є запорукою справжньої любові до рідної землі. Кожна рослинка, кожна тваринка на нашій планеті потребує уважного, чуйного, гуманного ставлення з боку дітей, тому процес виховання учнів засобами природи повинен обов'язково передбачати екологічно доцільні форми організації дитячої праці і творчості у природі. Під час гурткової роботи діти беруть активну участь у трудових десантах з упорядкування території навчально-дослідної земельної ділянки; підтримують волонтерський рух із захисту природних територій; беруть участь в операціях: «Посади дерево», «Чисте довкілля», «Джерело», «Насіинка», «Вирости дерево», «Годівника власними руками»; проводять підсумкові тематичні заходи – лінійку «Бережи

природу, людина», виставку-аукціон «Наші добрі справи на захист природи», ярмарки вирощеної продукції та творчих робіт, виготовлених власними руками, екологічні проекти «Я і довкілля» тощо.

Важливо, щоб дитина, працюючи на природі, керувалась не тільки фізичними, а також естетичними та етичними мотивами. Саме вони є надійним підґрунтям гуманного ставлення до довкілля. Емоційно-художнє освоєння природи має органічно переходити в активні форми дитячої творчості [2]. Учні повинні вміти однаковою мірою і відчувати красу природи, і оберігати її від наруги, і творчою працею примножувати її.

Вихованців гуртків, учнів молодшої шкільної ланки, потрібно залучати до посильних трудових справ, у ході яких учні набувають конкретних навичок і вмінь допомогти природі. Процес такої праці повинен бути одухотворений творчо-зацікавленим ставленням дітей до краси навколишнього світу. Без творчої основи праця у природі втрачає свій гуманістичний сенс, тому будь-яка трудова справа, запропонована керівником гуртка, має стимулювати дитячу самодіяльність, ініціативність, кмітливість, фантазію.

Процес виховної роботи з вихованцями гуртків може включати різноманітні трудові справи «для природи». Це, зокрема, участь у природоохоронних натуралістичних конкурсах, акціях: «Турбота молоді тобі, Україно», «Мій рідний край, моя земля», «Допоможемо зимуючим птахам», «Увага, первоцвіт!», «Букет замість ялинки», «Місячник екології».

Усі трудові справи, що пропонуються дітям, мають бути посильними для учнів певного віку, бути цікавими для них, екологічно доцільними і спрямовувати зусилля дітей на збереження природи рідного краю.

Організація трудових справ у природі включає декілька етапів [1].

По-перше, варто як слід підготувати учнів до конкретної трудової справи. Насамперед, це створення необхідної установки на майбутній процес трудової діяльності, що визначить емоційно-психологічну готовність дітей до неї. Грамотно проведена попередня бесіда налаштовує учнів на дієву допомогу природі. Варто стимулювати колективну творчу діяльність школярів навіть на підготовчому етапі (пошук цікавих матеріалів, загадок, вікторин, підготовка презентацій об'єктів природи тощо), попередньо визначити конкретну програму дій і підготувати знаряддя праці.

По-друге, хід трудової справи повинен включати оптимальний вибір місця і способу дій учнів, чіткий розподіл доручень, поточний інструктаж керівника, контроль за правильністю і точністю дій школярів на природі, заохочення творчої ініціативи, підбиття підсумків трудової справи.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

По-третє, кожна трудова справа у природі має калікати в дітей бажання поділитися почуттям з однолітками. Тому доцільними стануть випуск фотомонтажів, експрес-повідомлень, газет; написання міні-рефератів, оповідань, статей у періодичні видання; організація тематичних усних журналів, виставок малюнків тощо.

Так, наприклад, ведення календарів фенологічних спостережень дає змогу закріпити знання про явища природи та накопичувати чуттєвий досвід, виконувати практичні дії, проявляти почуття до природи довкілля.

Для прикладу наведемо проведення трудової справи в межах обласної акції «Допоможемо зимуючим птахам». Мета цієї акції – ознайомлення учнів з особливостями зимівлі птахів, формування навичок їх підгодівлі, виховання в дітей гуманного ставлення до природи.

Підготовча робота – проведення вступної бесіди на тему «Наші зимові пернаті друзі»:

- вступне слово про необхідність допомагати мешканцям природи у важкий осінньо-зимовий та ранньовесняний час;
- ознайомлення дітей з окремими видами осілих зимуючих птахів та їх підгодівлею;
- гра-вікторина «Пташині ласощі»;
- демонстрація різних годівничок для підгодівлі птахів з метою залучення дітей до самостійного виготовлення годівниць.

Хід трудової справи буде відбуватись таким чином:

- вибір місць розвішування годівничок;
- облаштування виготовлених годівничок;
- поточний інструктаж;
- розміщення корму в годівничках;
- закріплення за окремими годівничками «кухарів» з числа дітей для вчасної підгодівлі птахів;
- фотографування для поповнення портфоліо гуртка.

Навесні гурток «Юні екологи» проводив трудову справу «Пошук первоцвітів». Попередньо було проведено ретельну підготовку. У ході трудової справи діти проявили високу емоційність. Наслідком проведеної роботи були малюнки первоцвітів, оповідання про них і, навіть, власні вірші.

У весняний період гуртківці охоче беруть участь у трудових десантах на закріпленій за гуртком навчально-дослідній земельній ділянці. Упродовж навчального року здійснюються виходи у природу з метою заготівлі природного матеріалу для подальших практичних робіт із ним з метою формування екологічної свідомості через організацію цікавої творчої колективної справи на тему «Природа скаржитьсь». Усе це також є однією із форм трудової діяльності гуртківців у природі, а отже їй трудового виховання засобами природи.

Любити природу – означає не лише милуватися її красою, а бути завжди готовим їй допомогти. То ж процес гуманістичного виховання передбачає екологічно-доцільні форми організації дитячої праці у природі [5].

Треба навчати відчувати і оберігати природу своєю працею.

То ж керівники гуртків закладу всю роботу з організації дитячої праці в природі спрямовують на те, щоб залучити вихованців та учнів до посильних трудових справ, беручи участь в яких, школярі набувають конкретних навичок та вмінь.

Правильно організована трудова діяльність у природі завжди викликає в дитини потребу виявити своє почуття.

Створення необхідних умов для спілкування з природою, пробуджує радість, щирість, піднесений настрій, мотивує дітей до активних форм творчості.

Саме виховане вміння відчувати насолоду від краси рідної природи надовго збержуться в пам'яті згодом проросте у свідомості дитини дбайливим ставленням до природи рідного краю.

Література:

1. Шмалей С. В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу: Дис. док. пед. наук, 13. 00. 01. – К. : 2005.
2. Гребенюк О. С. Загальні основи педагогіки: Підручник. – М. : Владос, 2003.
3. Захдебний А. Н., Суравегіна Н. Т. Екологічне виховання школярів у позакласній роботі // Виховання школярів. – 1985. – № 6.
4. Онегов А. С. Школа юннатів: Твій огорог. – М. : Детская литература, 1986.
5. Отношение школьников к природе / Под ред. И. Д. Зверева, И. Т. Суравегиной. – М. : Педагогіка, 1988.
6. Цветкова И. В. Экологическое воспитание младших школьников: Теория и методика внеурочной работы. – М., 2000.

Василенко А.С.*

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті окреслено роль толерантності в сучасному суспільстві; розкрито окремі аспекти формування толерантності студентів у вищих навчальних закладах з точки зору педагогічної науки; розглянуто, як через освіту та педагогічну підготовку можна розвивати толерантну особистість.

З кінця 60-х років минулого століття в західній науковій педагогічній та психологічній літературі ведуться дискусії щодо

* © **Василенко А.С.**